

PDFlib PLOP: PDF Linearization, Optimization, Privacy

**Page inserted by evaluation version
www.pdflib.com – sales@pdflib.com**

Lambiselga külast

olnu' posti lakjavidäjä. Vladimiri naane Antonina om ka' kar'alanõ ja om aamõti poolõst zootheniik ja tüütäs sovhoosih. Kats täüskasunu' last opva' Petroskoihi, a nii ku' päsese', nii tulõva' kodo.

Suur talo

Maja om vana, viil vanaessi aost. Suur talupidäminõ. Lamba', vasiga', hõhva', lehma'. Aiamaa, mar'aaid, viläpuuaid, kartohkamaa. Nii ku' õga kar'alanõ, nii om Vladimiri' kõva kalamiis ja uma püvvet kala om kõõ lavvapääil. Säntseh taloh tulõ tüüd tetä' hummogust õdaguni'. Üles tulõ tulla' kellä viie aigu. Lehma' nüssminõ ja kar'amaalõ saatminõ. Peräst tuud lauda kõrdategeminnõ, minek järve viirde ja kellä katsast sovhoosi tüühü. Õdaga

K'AU TÜÜH: Vladimir Jakovlev tüütas traktori pääl Vedrozski sovhoosih jo' üle 20 aastaga. 3 x foto Jelena Migunova (Karjalan Sanomat)

pääle tüüd om jal' uma' kodod-sõ' tüü'.

Ütski' liinainõminõ olõsi-i' nõuh säntse pääväplaani perrä elämä, a nimä' küläh omma' niimuudu harinu'. Kotoh kõnõldas umavaihõl kar'ala kiilt. Sovhoosiki' k'au tüüh viil perüs pall'o kar'alalaisi nii mihi ku' naisi. Vladimiri' perrel om

olnu' rassõ saatus. Timä imä vanaesä sai nõukogodõ võimult uma koos jo' pääle sõta. 1941. aastagal jovva-as kõik sõa jalost ar' paeda' ja pia terve Lambiselga külä jäi.

Tulli' suumlasõ', a suumlaisiga' olõ-õi' kunagi' mäntsitiiki' probleemi olnu'. Suumlasõ' soovidi' valli' külävänõba.

Kiäki pidi administratsiooniga' täasju ajama. Vanaesä sai külävänõbast. Pääle sõta tulõtõdi tälle tuud miilde ja saadõti kümnes aastagas laagrehe Krasnojarki kraihõ. Ja timäga' üteh viil mitu küläinõmist. Tä tull tagasi pääle 1956. aastakka. Oll jovvulda' ja haigõ. Tüüt mõnõ aastaga viil küläh kirju lakjavijänä. Mul om

tä meeleh viil 1960ndäil aastasju, ku tä uma hobõsõga külla posti tõi. Oll lõpus ja hüä miis. Kümne aastagaga oppõ viine keele hõste ar', kar'ala aktsenti olõ-õs piaaigu mangi'. Ku tä vangilaagrih oll, sis pall'o' kai' timä perre pääle kõvõrihe — nõukogodõ propaganda tüüt. A perh elli tuu üle.

Rassõ elo mõos inõmistõlõ eismuudu. Mõni pia-ai' vastata ja nakas hüürdümmä allamäke. Kar'alaisigi' siseh om pall'õsil viinahädä man. Tõisilõ jal' mõosõ' elo raskusõ' tõisildõ — tuu pand hoops hamba' visti tüüd tegemä. Ja vot sääne om-mõgi' Lambiselga Jakovlevidõ perh. ■

— kuidas see õigupoolest toimus

ja vanemat, 5000 parimat sõjameest. Nende saatus oli traagiline. Neid sunniti paluma, et kaasanlased alistuks, kuid Kaasani kaitsjad ei nõustunud ning sõjavangid hukati linnamüüride ees barbaarsel kombel. Oktoobriks oli Kaasani saatus otsustatud, müürid langesid ja tänavad olid sedavõrd laipadega ülekuhjatud, et ühte tuli tsaari läbisõiduks välja kaevata.

Mida Ivan IV vallutatud maadega ette võttis?

Peamiseks tingimuseks oli kohalike elanike poolt Vene tsaarile maksu maksmine. Veel enne kui tsaari saadikud jõudsid kohale, saatis arsi rahvas oma saatkonna Ivani jutule, et vürst saadaks oma esindajad maksu koguma. Võimalik, et episood selle saatkonna-

ga võikski mingil määral olla tõestuseks Udmurdimaa vabatahtlikust astumisest Vene riigi koosseisu.

Juba aasta pärast algasid ülestõusud, mis viisid Moskva vürstiriigi segadusse. Võimalik, et põhjuseks oli maksukogujate liigne ahnus, kuigi majanduslik rõhumine ei saanud olla niivõrd tugev. Küllap tundis kohalik rahvas tsentraliseerimise halba mõju oma elukorraldusele ning sellest sai alguse omamoodi rahvuslik vabadusvõitlus.

1557. aasta maid võib pida-da udmurtide asuala lõplikuks Venemaaga liitmise ajaks. Ka pärast seda juhtus ülestõuse, kuid udmurdid neis ei osalenud. Polnud enam kedagi, kes saaks sõdida. Nagu mäletame, oli palju tapetuid ja neid, kes vangi langesid. Seda enam, et

paljud udmurdid lahkusid oma ajaloolistest asualadelt.

Toonased sündmused peegeldusid udmurtide edasises käitumises. Pikka aega üritasid nad vene elanikkonnaga mitte kontakteeruda ega omada suhted vene administratsioonidega, eelistades minema rännata. Võimalik, et just seetõttu pole meil rahvaloenduse andmeid udmurdi rahvastiku kohta, kuna nad lihtsalt ei osalenud rahvaloenduses.

Millised on teie arvates Udmurdimaa Venemaa koosseisu astumise tulemused?

See oli silmnähtav ajalooline paratamatus. Muid variante polnud. Põhja- ja lõuna-udmurdid kuulusid tolleaegsete poliitiliste moodustiste koosseisu ning ei ajanud iseseisvat po-

liitikat. Kaasani vallutamine om traagiline episood, kuid sellega saabus vallutatud maadele rahu. Lõppesid segased ajad ning tülid. Udmurdid ja teised rahvad said võimaluse rahumeelselt areneda.

Ilmselt on peamiseks tulemuseks see, et Vene riigi koosseisu astumisega tekkis ühtne udmurdi etnos ning Vene riigi territooriumil tekkis selle selgepiiriline asupaik.

Võrreldes Kaasani khaaniriigiga oli Vene vürstiriik progressiivsem, euroopalikum. Liitumine stimuleeris majanduse arengut, kaubandust, soodustas rahvuste vahelist koostööd. 18. sajandi lõpus sai valdavaks kristlus, loodi kirikukoolid. Udmurdid said oma kirjakeele. Ja lõpuks oli 18. sajandil võimas tõustuslik areng. 19. sajandil sai

alguse relvatõustus. Just relvatõustusega seostatakse meie maad tänapäeval.

Kas võib öelda, et astumine Vene riigi koosseisu mängis üdini positiivset rolli?

Venemaa sai enda valdusse jõukad maad, laiendas oma mõjuvõimu ning liitis endaga paljusid rahvaid. Tänu kõigele sellele saime, mida nimetatakse imperiumiks, imperialistlikuks mõtlemiseks. Lihtsalt öeldes tähendab selline mõttemaailm, et kergem on asuda uutele jahimaadele, kui järjekindlalt arendada oma kodukohta, nagu eurooplased on seda sajandeid teinud.

See on ekstensiivne arengutee — progressiivse vastand. Imperialistliku mõtlemise jäänukitega seisame silmitsi siiani.

Nii rahvuslikus teadvuses kui poliitikas. Just sellest hetkest on meie riigis saanud valitsevaks riiklik algatus: reformid saavad alguse «ülevalt», kodanikuühiskond samuti. Altpoolt, rahvalik initsiatiiv puudub sootuks ning see ei saa mitte kurvastada.

Milliseid õppetunde võiks ajaloost omandada?

Peasi on vältida eelkäijate vigu. Pole mõtet luua oma teadvuses vaenlase kuju, tuleb olla sallivam. Venemaa on paljurahvuseline riik — nii on see ajalooliselt kujunenud. Riik, kuna ta mängib meil nii olulist rolli, peab ajama selget rahvuslikku poliitikat, mis on suunatud eelkõige rahu, traditsioonide, rahvaste keelte ja kultuuri hoidmisele. Muidu ei jää Venemaa püsima. ■